

Nr. 37

Anul II.

Sibiu.

1878.

ALBINA CARPAȚILOR

Apare 1 colă și jumătate pe săptămână. ABONAMENTUL pentru Austro-Ungaria: pe an 8 fl., pe 6 luni 4 fl. 40 cr., pe 3 luni 2 fl. 40 cr.; pentru România: pe an 20 lei, pe 6 luni 11 lei, pe 3 luni 6 lei. — Cu număr 20 cr. s'au 45 bani. — Un volum à 6 colă 70 cr. s'au lei 1'70. — La 10 exemplare 1 rabat. Abonamentele se fac la editorul Visarion Roman în Sibiu, la colectanți, la oficiile postale și la toate librăriile.

Viața lui Onufriu,

Roman,

de Theochar Alexi.

(Continuare.)

În dimineața acelei zile mă coborâsem mai de timpuriu în prăvălia. Domnia-ta nu venise încă, ăr pe ceilalți băeți scisem să-î depărtez, trimițând pe unul coala, pe altul dincoala. Eram dar singur și puteam să-mi îndeplinesc hotărârea, pe care o purtam în suflet de mai multă vreme. Alesăi dintre revolve togma pe cel vechiu, nu scii de ce, pôte dintr'un simț de economie. Îl încărcai, dar togma în momentul când eram să trag de cocoș pentru a slobozi glonțul în capul meu, întră un mușteriu. Această întâmplare mă opri dela execuțiunea intențiunii mele, mă opri pentru a fi cauza morții Domnului Anghel, după cum scii.

Domnia-ta, care ai observat atât de bine, impresiunea produsă asupra-mi, prin acea lovitură nefericită, nu mai trebuie să aștepți, ca să-ți spun eu acum, care-mi fu starea sufletului în acel moment și de atunci înainte.

Această întâmplare nefericită îmi luase și micul rest de curagiu, care-mi măi rămăsese. Din acea zi mă simții adese-orî lipsit de orî-ce putere intelectuală. Spiritul meu aiuria adese-orî. Nu aveam sciință lămurită de nimic din toate câte se petreceau în giurul meu. Lucram, vorbiam, făceam ca un automat, ca un chip cioplit mișcat de o mașinarie nemsufletită.

Icî coala mi se lumina mintea pentru a-mi arăta adâncul prăpastiei, în care cădusem, însă nu din vina mea ci numai din voia întâmplărei crude. Dar prea puțină vreme ținea acea lămurire, apoi érași aiuriam.

Veni o zi în care mi se păru, că-mi redobândisem mintea și că toți din pregiurul meu și-o pierduseră. Era ziua în care Domnia-tă, împins de o simțire pe care nu mi-o putu esplica nimeni, îmi aduseși pe Elisa, incredințând sôrtea ei în mâinile mele, în mâinile unui păcătoș, unui smintit.

Ce ai făcut Domnule Onufrie, ce ai făcut, și ce ți-a făcut sërmana copilă și ce ți-am făcut eu? Cel măi mare voitor de rău n'ar fi fost în stare a ne arunca într'un chin măi mare precum ne-ai aruncat Domnia-ta.

Elisa-mi este soție, o soție precum nu aș fi meritat eu nici odată! Elisa scie de toate și totuși m'a împresurat cu stăruițele cele măi delicate. Ea, fără a mă iubi, că-cî în această privință nici odată nu m'am înșelat, fără a mă iubi, se jertfesc pentru mine, își jertfesc tinerețele, care erau menite a se bucura de cele măi dulci plăceri. Ea le jertfesc numai și numai pentru a-și îndeplini datorințele ei de nevastă credincioșă.

De multe ori când mi se limpezesc creerii, când înțeleg totă mărimea sufletescă a acestei ființe îngereșci, când văd cu ce abnegațiune își îndeplineșce pretinsele ei datorințe, atunci mă hotăresc a o scăpa prin un fapt bărbătesc de acest chin nemeritat, mă hotăresc a pune mâna pe o armă, care să ne curme mie și ei durerile! Mie prin vecinica pace, ei prin sloboșirea de sub un jug afurisit, dar vai! ticălosul de mine, nu pot, nu pot, n'am atăta putere în vinele mele!

Domnia-ta te vei întreba acum, din care cauză ți-am scris, arătându-ți adâncul inimei mele, întristându-te cu lamentațiunile mele. Te vei întreba, că ce lucru mă va fi îndemnat a mă mărturisi Domniei-tale, într'un mod cum nu m'am îndurat a mă mărturisi nici chiar duhovnicului meu.

Étă răspunsul meu, răspunsul unui om, care trece de smintit între ai săi, care însă totuși scie câte odată ce face și crede și acum că ceea ce face, bine face.

Eu ți-am scris aceste toate măi întâiu pentru ca să le scii dela mine însumi, astfel încât să nu te măi îndoiesci nici odată despre adevărul împregiurării în care mă aflu.

Am dorit să le ști Domnia-ta, fiind-că simț că treburile mele merg rău și mă aștept, ca dintr'un cés într'altul să rămân pe drumuri, să fiu scos din prăvălie. Ce va face atunci Elisa, sërmana ființă.

Étă la ce n'am gândit eu. Fiind-că n'am destulă inimă pentru a-mi lua vieța, voiți cere despărțenia de Elisa și ca să nu rămână fără ajutor, fără sprijin, fără stare în lume, că-cî eu nu-î voiți putea da nimic, te rog, să-ți reparezi greșela, să vii și să ieși pe Elisa de soție, pe Elisa care te-a iubit, și poți te iubesc încă și astăzi. —

Aici Onufriu, care ajunsese la sfârșitul epistolei, o îndoi încet, având grijă să nu pierdă forma ei primitivă, ér după ce o îndoise întogmai după cum fusese, o puse érași de unde o luase, apoi dîse plin de o tristeță amară:

— „Elisa poți că te iubesc încă și astăzi, vino de o iea de soție“ étă cuvintele cu care se termină epistola bărbatului Elisei, étă cuvintele, care din întregul coprins al scrisorei îmi rămaseră în minte, după ce cetisem acele rânduri scrise de un nebun. Nebunie să fi fost ore și aceste cuvinte din urmă?

Astfel mă întrebam, fără a încerca un răspuns. Omul când crede, n'are trebuință de știință. Eū credeam, prin urmare nu mai trebuia să știu. Credința mea era așa de tare încât mă decisei îndată a asculta de cuvintele unui smintit, eram gata a mă duce la Bucuresci, pentru a îngriji de sörtea Elisei. Nu numai că eram gata dar mă simțiam dator a mă duce, jertfind totul pentru ea, chiar decă ea nu ar mai voi să scie nimic de mine.

Acéstă decisiune îmi alină durerea nespusă, pe care o resimții pentru sörtea Elisei, și-mi trämise o mângäere, mângäerea nefericitorilor, îmi trämise lacrimi.

Plânsei nici nu știu cât timp. Când mă pomenii din tristele mele reflecțiuni, vedui că se făcea ziua. Mă culcai, dar în darn așteptai mângäerea fericitorilor, în darn așteptai somnul. Stăteam în pat fără somn. Mă gândiam la trecut, la Elisa, la nefericitul de Iancu. Apoi fantasia mea își infățișa viitorul, mă vedeam față 'n față cu Elisa, alătura cu Iancu, care ne bine-cuvênta, ér Elisa se întorcea spre el, nevoind să primescă jertfa lui. La acest gând mă înduioșam și-mi propuneam să nu rămân mai pe jos în simțiri decât Elisa, a pune tötă stăruința, ca să vindec pe Iancu. Îmi trecu prin minte purgatoriul descris de Dupierre, și mă socotii de nu aş putea procura lui Iancu tämăduire prin mişlocul unui asemenea purgatoriu. Apoi érași mi se presentă de odată baba cu proorocia ei grozavă, îmi vedui mâinile pline de sânge, vërsat de mine fără voia mea. Strigai una sărind din pat. Adormisem în gânduri, care se continuaseră și în somn sfërşind cu acest vis sängeros.

Era târziu, alergai în comptoriu.

Stăpânul meu mă aştepta de mult, că-cî avea să-mi vorbescă de un lucru foarte important.

Primise și el o scrisore din Bucuresci. Acea scrisore era dela Domnul Gligore, care sfërşia ceea ce începuse epistola lui Iancu, adică îmi da în mână mişlocele pentru îndeplinirea gândului provocat prin apelul smintitului.

Écă ce scria Domnul Gligore stăpânului meu.

„Mă grăbesc a vă înștiința că Iancu nu mai este nici de cum în stare a conduce afacerile prăvăliei. El nu mai vorbește cu nimeni, nu răspunde nimenui, și nu se gândescă nici de cum la trebile negoțului, deși merge re-

gulat la prăvălie unde însă nu face nimic, decât stă mut și fără mişcare. În urma acestor împregiurări am fost silit a mă interesa mai mult de mersul negoțului, cercetând prăvălia mai des, ceea ce-mi fu însă spre mare rău.

În zilele trecute veni un călător dela o casă la care rămăsesem dator, încă pe când eram stăpânul vederat al prăvăliei. Acest călător vedându-mă în prăvălia după tarabă, credu, că marchetănia redevenise érași a mea și aduse îndată vorba asupra vechei mele datorii cătră casa sa. Se înțelege de sine că eu mă grăbii a-î esplica greșela sa, însă din vorbă în vorbă, și mai cu sémă fiind-că Iancu, pe care-l provocasem a întări cu vorba sa cuvintele mele, rămase după obiceiul său în deplină tăcere, călătorul începu a simți adevărul, și mă amenință, că va provoca o cercetare judiciară asupra acelei vëndări, pe care, după cum dîcea el, casa sa nici odată nu și-o putu esplica lămurit, și care dela început i se păruse cam nedreptă.

Astfel staū trebile în momentul, în care-ți scriu. Eū sunt foarte neliniștit, temându-mă mai cu sémă de Iancu, ca nu cumva el, cum este acum lipsit de judecată, să ne strice tot arangiamntul. În cazul acesta și Domnia-ta ai rămânea în pagubă, de vreme ce prăvălia astăzi nu prețuesce atât ca să se pötă plăti dintr'ênsa, și creditorii mei cei vechi, și creditorii de astăzi ai lui Iancu. De aceea te rog să ieși măsurile cuvincioase și să le ieși în grabă, pentru ca să nu suferi vre o pagubă, care în cas de neglijență din parte-ți ar fi destul de simțită pentru Domnia-ta, las' că și noi am rămânea atunci lipsiți de tot.

Te rog a mă înștiința îndată despre dispozițiunile, pe care le vei crede de cuviință a le lua, pentru ca să mă liniștesc puțin despre sörtea noastră.“ —

După cetirea acestei scrisori mă uitai în ochii stăpânului meu, aşteptând lămuririle cuviincioase.

El înțelese aşteptarea mea și-mi spuse în maniera sa neguțătorească, adică pe scurt și fără multă introducere, astfel:

Gligore-mi era și mie dator pe când făcu învoela de vëndare cu repausatul său frate Anghel, vëndare despre care presupun că și Domnia-ta ai fost informat, astfel încât cunosci adevăratul sens al acestei operațiuni. Agentul meu din Bucuresci simțise și el poziția trebilor și întreveni în favorul meu atât de bine încât Gligore promise a mă plăti pe mine pe deplin.

Acest om este însă șiret mai presus încă decât o vulpe. El profită de tôte, până încă și de răul, de care nu se poate feri. Astfel profită și de promisiunea sa de plată cătră mine, pentru a se asigura în tôte privințele și în contra ori-cărei reclamațiuni, care s'ar fi putut ridica de ori-care dintre creditorii sei — economisiți.

Spre acest scop el îmi cedă dreptul său din contractul de vëndare ca garanță, adică îmi trämise acel contract în păstrare și promițându-mi că mă va plăti încetul cu încetul din venitul prăvăliei. De altă parte îmi impuse el obligațiunea, ca în ori-ce cas, decă se va rădica contestațiuni în contra acelei vëndări, să cer eu pe basa contractului cedat mie, revinderea prăvăliei în favorul meu, ér din suma de vëndare să opresc ceea ce mi se cuvine, numărându-î prisosul lui său aceluia pe care-l va impu-ternici el.

Veți acum, de ce mi-a scris acéstă scrisore? El prin ea mă aviséză, că a sosit acel moment prevëcut de

el și uitat cu totul de mine, că-cî creanța mea către Gligore era aproape răfuită, mă înștiințeză că în urma înțelegerei pe care am avut-o între noi, trebuie să-l scap din necaz, scăpându-mi tot-odată și banii mei.

Chiar decă aș voi să mă lapéd de această îndatorire cam neplăcută jertfind micul rest, pe care mi-l mai dădese Gligore, nu aș putea să o fac, că-cî atunci aș pune în risc suma considerabilă pe care am să o primesc dela Iancu. Scii prea bine că pe acesta l'am creditat și că contul său se urcă în acest moment la multe mii de franci.

Veđi dară că, vrënd nevrënd, trebuie să le vin acestor ómeni în ajutor, decă nu voiú să rischez că să rămân păgubaș cu o sumă însemnată. Aici nu este vreme de pierdut. Eú am tóte hártille cuviinciose în regulă bună, așa de bună încât pot pune în vëndare prăvălia Iancului în orî-ce moment; însă seú trebuie să mă duc eú în persoană la Bucuresci, seú să trãmit un reprezentant în persoană unui om de încredere.

Interesele mele locale nu-mi permit a mă depărta pentru un timp mai îndelungat din Paris; de aceea m'am gândit la Domnia-ta și-ți fac următoarea propunere:

Du-te, Domnule Onufrie, la Bucuresci și arangiază lucrurile în locul meu și pentru mine. Cât pentru osteneła ce vei avea, fi sigur că te voiú recompensa după merit, și cred că vei fi mulțămít de mine. Decă, după arangiarea lucrurilor, vei mai avea plăcere să te întorci la mine, vei fi bine primit. Eú însă cred că Domnia-ta vei prefera să rămâni în Bucuresci, cu atât mai vêrtos, fiind-că, decă-ți va conveni, vei putea cumpêra singur prăvălia lui Iancu, în care cas te voiú accepta cu banii pe cari mi-i datoréză el. —

Eú ascultaí la esplicățiunile și propunerile stăpânului meu, întrebându-mă, decă tóte acestea se petrec în realitate seú decă mi se urméză visul de adineórá, prefăcându-se din urit, ce era, într'un vis de plăcere.

Perspectiva care mi se deschidea prin propunerile stăpânului meu, ímí aréta un viitor plin de fericire. Prin aceste propuneri mă vedeam pus ca printr'un farmec în pozițiunea de a realiza dorința lui Iancu, care dorința era și a mea cu tóte că mă încercam a o tãgădui dinaintea mea însumi, adică dorința de a — consola pe Elisa.

Lucru ciudat. Tot acea hárta, care mă scosese din Bucuresci, era menită a mă întorce éráși în acel oraș. Acel contract de vëndare, atât de mîrșav odiniórá în ochii mei, devenise acum puntea mult prețuită, puntea de aur pe care speram a ajunge în portul fericirei. Acum acel contract se prefăcuse din réu, ce era, în bun, după părerea mea. În realitate rămase tot atât de mîrșav, precum fusese. Nu contractul se schimbă ci rézímul pe care se sprijinea acum opiniunea mea. Așa se schimbă părerea omului cu vârsta și după împregiurări. Omul tinér este tot-déuna mai aspru în apretăriile, în vederile sale, bêtrenul devine mai îngăduitor; tot-deodată cu sângele i se domolesce și júdecata.

Dar acum este timp să vă spun că eú acceptaí cu mare bucuria acea misiune, pe care mi-o destinase stăpânul meu, și fiind-că urgența cea mai mare era de lipsă în această afacere, nu mai zãbovíi în Paris decât timpul necesar pentru preparativele mele de plecare.

Spre séră mă și aflam pe drum.

Să vă mai spun gândurile, pe care le avuí, planurile pe care le făcuí, cât ținu drumul?

De ce să vă mai ostenesc cu atâta vorbă. Mai bine mă voiú opri puțin la impresiunea, pe care mi-o făcúrá Bucurescii la revederea lor.

Atât însă vă pot spune, că uitasem de proorocirea babei. Nu-mi adusei aminte de ea, cu tóte că apucasem calea spre acel loc unde erau să se îndeplinescă vorbele vrăjitoarei, decă acesta spusese adevêrul.

Nu-ni adusei aminte de nici un réu, că-cî gândurile mele sburaú spre icóne plăcute!

XIV.

Colo 'n vale se cobórá
Trist și cu capul plecat
Un drumeț: doru-l omórá
S' ajungă de-unde-a plecat!
Óre-amarul mă așteptă?
Seú o petró ș' un morment?
(Imit. din Heine, de M. Cornea.)

Trecuseră vre-o doi-spre-zece ani de când vëdusem pentru prima órá Bucurescii. În acest interval de timp se savêrșiseră multe schimbări în capitala României.

Doi-spre-zece ani! Écă un spațiu de timp fórte lung, după ideia unui june nepățit, unui tinér care umblă să pășescă pe arena vieței aducënd cu sine o comórá de ideale. El e fórte lung după închipuirea unui flăcău, care așteptă dela vieța să-i realisesse tóte visurile sale de aur, și care abia așteptă să vadă rodul muncii sale. Dar ce sunt doi-spre-zece ani în vieța unui oraș? Un scurt moment, și nimic mai mult!

Ínsé, precum se găsesc în vieța fiă-cãruí om câte o dată clipe, în care se savêrșesc mai multe schimbări, în care se decid mai multe ursite, decât altă dată în decurs de ani îndelungați, tot asemenea se găsesc și în istoria orașelor atari momente însemnate, ani însemnați, în cari cu tóta repeđiciunea lor se desfășórá un șir mai lung de evenimente decât altă dată în vécuri întregi.

Acești doi-spre-zece ani de cari vă vorbesc aici, constituiesc una din epocile cele mai principale din istoria României, și prin urmare și din istoria capitalei sale.

Acest period cuprinde înălțarea și căderea lui Alexandru Ioan I., al primului Domn ales, care a împreunat cele două țeri surori, Muntenia și Moldova, care a desrobít țeranií, și care în fine a secularizat monăstirile díse închinat. Acest period mai cuprinde și înălțarea Domnitorului de acum, Înălțimeí-Séle Carol I.

Acești ani n'au trecut de-asupra României fără de a-i íntipări urmele mãrețe ale acelor pași uriași, cu care începea a înainta pe calea progresului. Noi cari aveam ocaziune a vedea aceste urme de progres, adică noi locuitorii capitalei, ne puteam convinge prea bine despre acest adevêr. Esteriorul Bucurescilor se schimbăse prea mult în acest scurt timp.

Când intrasem pentru prima órá în Bucuresci, comparasem acest oraș cu orî-care altul din România, spunënd că contrastele între pompă și miseriă în Bucuresci erau încă și mai mari decât în provincií, că-cî, în adevêr, abia se vedea pe ici colea câte un mic început de cultură europeană.

Dar încă pe când mă aflam în Bucuresci începuí a simți. că fiica dismerdată a popórelor înaintate, cultura,

începuse deja a se lupta cu bun succes în contra nepăsărei orientale și că peste mult, curând va triumfa cu desăvârșire asupra instituțiilor învechite. O vechi învingătoare asupra barbariilor celor mai crunte, asupra defectelor celor mai scârbôse provenite din viața orientală, învingătoare asupra murdăriei grozave a stradelor și a pietelor publice, asupra neregularității edificiilor.

Stradele principale fură curățite și înzestrate cu pardoselă solidă și cu canaluri suterane. Mulțimea măidanurilor începu a se înpuțina, ér cele rămase se îngădiră, pentru a se ținea în curățenie. Ruinele de prin acele părți ale orașului, care fură bănuite de îngrozitorul foc din 1847, începură a peri mai iute, făcând loc la clădiri nouă, de un aspect plăcut, adese ori pompos. Iluminarea publică deveni mai regulată. Locurile de predilecțiune ale Bucurescilor, grădinile și promenadele publice deveniră modele de curățenie și de eleganță. Orașul întreg dobândise încetul, cu încetul caracterul unei adevărate capitale, unei adevărate reședințe.

Acésta fu pe când eram încă în Bucuresci. Acum, când mă întorsei din străinătate după o lipsire mai îndelungată, găsi cu mirare strade croite din nou, strade largi și frumoșe, găsi un bulevard cu edificii pompoșe și imposante, o mulțime de hoteluri nouă, ér hotelurile vechi arangiate după cerințele gustului perfecționat, găsi drum de fer american, o hală frumoșă, două gaze, iluminățiune splendidă cu gaz aerice, pardoselă foarte bună.

Nu mai un locuitor al Americii miraculoșe ar putea trece cu vederea astfel de schimbări urmate într'un timp așa de scurt. Noi însă, născuți și crescuți prin orașelele transilvane, în mijlocul Sașilor, cari duc un trai conservator, noi cari ne-am deprins a ne mândri și găsi un merit în faptul necontestat, că cu o sută, ba cu mai multe sute de ani înainte au existat mai toate instituțiile de cultură pe care le avem încă și astăzi, nouă provincialiștilor de viață vechiă, ne împune prea mult asemenea metamorfoșe.

Eă, ca un călugăr ce sunt, m'am retras din lumea în care nici nu mă voi întorce cât voi trăi. Părerea mea prin urmare nu pôte fi influențată din nici o parte. Credeți-mă dară, iubitorilor mei, decât vă spun, că Domnia-văstră cei din Transilvania vă veți pomeni în curând, că ați rămas tare înapoi, că cultura Domniilor-văstre a devenit numai istorică, ca și a Chinesilor, decât veți urma și după acésta, ca și până acum, exemplul ce vi-l dau acei compatrioți, cari se țin de un ném ales, adică Sași.

Învetați de la densii, învețați, că-cî au multe calități bune, învățați, dar mărginiți-vă numai la perfecțiunile lor, la buna regulă, la punctualitate, la serioșitate în toate întreprinderile. Feriți-vă însă de un defect al lor, pe care vi l-ați însușit deja, de un defect, care, după mine, este cel mai primejdios, pentru înaintarea unui popor, de un defect, pe care eu îl voi numi îngînfare națională. O îngînfare bazată, nu pe meritele proprii, ci pe meritele străbunilor.

Un popor încuibat în acest defect, în loc de a privi împregiur să vadă cum fac și alții, să vadă cum fac alții mai bine decât el, un asemenea popor în loc de a privi cu ochii înainte pe calea pe care trebuie să o apuce, își întorce privirile sale înapoi, pentru a descoperi și a demonstra apoi virtuțile némului său din timpurile cele mai

vechi, pentru a dovedi prin mărturia ruinelor din vechime, prin rugină și putrigaiu drepturile sale istorice.

Ce folos îmi aduce mie decât tatăl meu a avut putere de a trinti un taur de vreme ce eu nu sunt în stare a domoli un vițel. Ștudiul istoriei în general este foarte bun și salutar: chiar și ștudiul istoriei special-naționale este bun, însă numai până la acel grad, care te pune în stare a cunoșce calitățile și defectele némului tău. Îndată ce va trece însă peste acésta măsură, atunci este dovada cea mai palpabilă, că cel care o studiază pörtă în sine simburile decădinței.

Priviți la compatrioții Domniilor-văstre, la faimoșii Sași. Lor în scólă de pe catedră, în biserică de pe amvon, în cărți pe fiă-care pagină, nu li se vorbește decât numai despre mărirea trecutului lor, despre drepturile lor istorice, despre cultura lor cea vechiă. Și ce rezultă din acésta? Resultă că vecinii lor, némurile pe care ei erau deprinși a le considera cu despreț, Români și Unguri, în multe privințe i-au întrecut deja. Un exemplu luat în trecut. Numerați odată capacitățile eșite din opinca săsescă cu ilustritățile Românilor și chiar ale Ungurilor, și cred că vedând rezultatul acestei comparațiuni, nu-mi veți mai cere alte dovezi.

Să lăsăm însă aceste reflecțiuni. Vedă că Domnia-văstră, iubitori ascultători, abia puteți învinge somnul. — Astfel sunt tinerețile, nu se interesază de nimic decât numai de romantică și de amor. Treziți-vă, écă mă întorc érași la romanul vieții mele.

Să nu credeți cumva, că atunci, adică la intrarea mea în Bucuresci făcui aceste observațiuni și reflecțiuni. Nu, nici de cum! Aceste gânduri îmi veniră mai în urmă prin chiliile pe care le-am locuit de atunci încóce. În momentul când intrai în Bucuresci aveam cu totul alte gânduri.

Inima mi se bătea cu o putere atât de violentă încât credeam că-mi va rupe peptul. Acésta emoțiune îmi venia dela ideea că voi revedea pe Elisa și că voi încerca să-mi redobîndesc fericirea perdută.

Cu toate că principala mea preocupățiune fu și rămase numai prima mea întâlnire cu Elisa, sosind în Bucuresci nu mă dusei în mahalaoa Lucaci, nu alergai să vedă pe Elisa, ci trăsai la un hotel, și avui grijă să reglez mai înainte de toate afacerile, care mă chemaseră la Bucuresci, adică cestiunea cu prăvălia.

Marchetănia rămase pe sama mea, adică fui silit să o cumpăr. Una, că în adevăr nu erau amatori serioși, alta însă, că și inima mea mă trase a face acest pas. Cu Domnul Gligore mă regulai astfel, că-mi era lăsat în voiă să continuez afacerile singur. Eu pusesem acésta condițiune pentru a mă scăpa de supraveghiarea acestui om, pe care nu-l puteam suferi.

Trecuse aprópe două săptămâni, de când venisem la Bucuresci, ér pe Elisa nu o vedusem încă nici odată. Nici cu Iancu nu vorbisem încă, de-órece la prăvălia nu mă venia de la o vreme încóce.

Acum însă, după ce nu mai aveam nici un cuvânt pe care l' aș fi putut întrebunța față cu mine însumi, pentru a amana întvederea mea cu Elisa, o întvedere pe care o dorisem odinióră cu atâta rîvnă și de care mă temeam acum ca de ora judecăței, acum mă hotărîi, a merge la Elisa.

(Va urma.)

La portretul
Măriei-Séle ELISABETA,

Dómna Românilor.

Ca stéua dimineței ce-anunț' o ți senină
Când sórele apare și ceru-î făr' de nor,
Așa figura - Ți dulce și fruntea - Ți de Regină
Vestese bunătate, clemență și amor.

Când pică 'n auroră prin rațele de sóre
A Angelilor lacrimă, ce rouă le numim,
Nu pot fi mai suave, mai vii, mai lucitóre,
Ca ochii tēi de Angel, ochi blândi de serafim.

E dulce-a Ta zîmbire și ânima - Ți candidă
Pe față - Ți se răsfrînge ca sórele pe erin!
Nici roua primăverei, nici rosa cea splendidă
Nu póte să întrécă surisul Tēu divin!

Așa surîți o Dómna! la mamele Române
A căror fii împart cu Tine-al lor amor
Și prune, bêtrân, rêsboinic, în ânimă - i rămâne
Surîsu - Ți de iubire Angelic protector.

Când pruncul se descéptă la sinul maicei séle
Și vesel îi surîde c'un zîmbet lin, cerese
Pare că 'n visu-î dulce un Angel vede 'n cale;
Și chiar când se descéptă ei tot își mai zîmbesc.

Surîți și bunătatea în ochii Tēi streluce
Și zîmbetu - Ți e-acea ce-î sórele la flori
Când roua și defirul pe flori profum aduce;
Când nóptea lasă locul suavei aurori.

Datine, credințe și moravuri române.

I. Plugușorul.

Una dintre cele mai frumoase și mai vechi datine din sfera Sântului Vasile sevă a anului nou, care se serbăză numai de Români din Bucovina, Moldova și România, este „Plugușorul.“¹⁾

Voind a descrie această datină frumoasă, trebuie să începem cu cea ce ne spune despre dânsa poetul nostru d-nul V. Bumbac.

„Poporul român, țice d-sa, care se ocupă cu plugăritul și păstoritul, nu pretinde dela anul nou alte daruri, decât un timp mănos pentru câmp și pentru vitele sale. De-aceia se esplică și întempinarea ce-o face dânsul aceluși călător neobosit, din care se urzesc vécurile, se urzesc vecinicia. Români întempină anul nou cu mult alaiū, cu zurgăitul clopoțelilor, cu strigătul de „mânați măi!“ și de „hăi! hăi!“ cu pocnitul bicelor, în scurt cu simbolisarea aratului. Alte poporă ară și sémăna numai primăvéra și tómnă. Românul ară și sémăna chiar și în dricul ernei, ară în preséra și sémăna în diminéța anului nou. Frumósă este această vechiă datină românescă, care desémna cu colori atât de vii deprinderea principală a poporului nostru.

„Am țis că Românul ară chiar și'n dricul ernei. Dar care Român face această minune suprafiréscă? Aū dóră Românul bărbat? Românul serios? Ba nu! ci Românul cel ténér ca și anul ce sosesc, înțeleg cum că prunci ară și sémăna în anul cel mai de o vérstă cu dênși. Érá naintând cu timpul și vésta anului, sosind dricul primăverii și dricul tómnăi, atunci ară și sémăna Românul cel serios, Românul bărbat ca și anul ce pășesc spre capét.

„Plugul Românului este tras în genere de patru boi. Dară numai frunțași satelor pot să aibă câte patru boi, și prin urmare și plugul lor propriū. Sătenii cei miđlocii, aū de comun numai câte doi boi; pentru aceea se 'nsoțesc câte doi vecini și ară dimpreună țarinele. Însoțirea această pentru scopul aratului se numesc cu un termin tehnic „simbrie“,²⁾ érá consoții respectivii se chiamă „simbriași.“ Românul, mai cu samă cel frunțas, este mândru de plugul sevă, de boii seși, și de aceea anină un clopoțel de tãnjala plugului, ca să tragă asupra sa atențiunea trecătorilor. Dar și altfel iubesc Românul să cânte o doină, să fluere o horă, ținând plugul de córne, să producă alaiū pentru sine și pentru bourenii seși, că-cî mare este bucuria Românului, când sosesc timpul aratului.“³⁾

Étă cum îndatinéză Românul bărbat a-și ara câmpiile sale: cu doine, cu hore, cu alaiū și mai totdeuna cu voe bună.

Să vorbim acuma puțin despre modul aratului din sfera anului nou, adică despre „Plugușor.“ Să vedem cum ară Românul cel tinér în câmpia cea întinsă, încântătoare și mânósă a datinelor și reminiscentelor strămoșesci.

Băeții Românilor imitéză pre părinții lor.⁴⁾

Cu câte-va țile mai nainte de sosirea acestei serbători își caută ei „simbriași“ pe la colegii lor vecini, se 'nsoțesc câte trei până la șese înși la olaltă, se îngrijesc de bice, harapnice, clopoțele, pe unele locuri chiar și de o talancă⁵⁾ în locul clopoțelilor, apoi de câte o traistă sănătoasă pentru încassarea câștigului comun, și în urmă de un „buhaiū“.

Astfel pregătiți cu tóte cele trebuincioase îi găsesce preséra Sântului Vasile sevă a anului nou.

Bicele și harapnicele⁶⁾ le fac ei din fuilor de cânepă, gróse, și cele mai adese-ori cu plésna de mătasă, ca astfel, când pocnesc, să rêsune mai bine și mai departe.

„Buhaiūl“⁷⁾ e un instrument compus dintr'o putinică sevă cofă deșértă, care se légă la gură cu o pele de óe dubită. În miđlocul peleii anină o șuviță de pěr de cal, care fiind odată cu apă și trasă când cu o mână când cu alta, produce o vibrațiune, care sémăna cu răgetul unui boi⁸⁾ depărtat, sevă mai bine țis al unui „buhaiū“, de unde, se vede, că-î vine și numirea. Dela acest instrument vine țicala Românilor din Bucovina „a umbla cu buhail“, ceea ce 'nsemnéză tot atăta, cât a ura de anul nou.

În România, după cum ne spune D-nul G. Dem. Teodorescu, întrebuintéză unii băeții de pe la orașe, afară de „buhaiū“, și un plug în miniatură, imitând cât se póte de bine adevăratul plug. Ei îl ornéză cu hãrtii colorate și flori, îi pun un clopoțel sevă dóuē pe córne. Cei dela țéră iéu chiar adevăratul plug, c'un clopot mai mare, îl tãrêsc, și merg cu el la fiă-care casă de uréză.⁹⁾ Dela acest plugușor în miniatură sevă dela âmbarea cu adevăratul plug, se vede, că se trage și numirea acestei datine, adică a „Plugușorului“.

Sosind acuma preséra anului nou, îndată ce apucă a se întuneca, cei însoții încep a âmbra și a ura dela casă la casă. Cei mai gureși dintre acești gingași plugari declamă¹⁰⁾ colinda aratului, stând aprópe de feréstra casii,

¹⁾ Se 'ntemplă, însé numai arare-ori, că âmbra și câte o copilă de uréză împreună cu băeții, dar numai copile singure nu âmbra nici odată cu „Plugușorul“. Cu colinda âmbra și ele atât în ajunul Craciunului, cât și în sfera spre anul nou.

²⁾ T. T. Burada. Almanach musical an. II. Iași 1876. pag. 62.

³⁾ Cu privire la aceste doué obiecte voiú să însemnez că Românii din Bucovina aū pentru dênsele următórele numiri: „bicíū“, „sbicíū“ și „sbicú“, „bicíušcă“, și „sbicíušcă“. Tóte numirile acestea însemnéză bice mici, scurte și supțirele, a căror „coderiște“ însé la tóte e lungă; aceste bice servesc mai mult la mánarea cailor. „Harapnice“, „corbace“ și „scorbace“ numesc ei un fel de bice mai gróse, mai lungi și cu coderiștea mai scurtă decât a bicelor. Aceste servesc mai mult spre mánarea boilor . . .

⁴⁾ D-nul V. Alecsandri numesc acest instrument „boú“ și-l descrie așa: „boul consistă într'o sită de pele petrecută cu un fir gros de pěr de cal. Tragerea firului prin pelea sitei produce un răget surd de boi depărtat.“ Veđi: Poesii pop. ale Rom. Bucuresci 1866, pag. 391 și 392. —

⁵⁾ T. T. Burada. Almanach musical an. III. Iași 1877, pag. 65, același op. an II. Iași 1876, pag. 62 și 63. Tot aice se póte vedea și desemnul acestui instrument, care, dupre cum spune D-nul Burada „se află numai la Români.“

⁶⁾ Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale pop. rom. Bucuresci, 1874, pag. 59.

⁷⁾ De órece colinda Plugușorului nu se cântă ca celelalte colinde, ci numai se declamă, se uréză, de aice vine că în Bucovina se mai țice încă acestei datine și „a âmbra cu aratul.“

¹⁾ La Români din Ardél, Maramureș, Ungaria și Bănat, după cât știu eu, această datină frumoasă nu există. —

²⁾ În unele locuri, precum d. e. în Iliești, se țice când intră în această însoțire „a pune 'n plug“. — „Am pus cu cutare în plug“, adică: m'am însoțit cu dânsul în arat. Dar după ce s'aū însoțit pórtă numirea tot de „simbriași.“

³⁾ V. Bumbac „Serbarea anului nou la Români“ publ. în „Albina“, an. IV. Viena 1869. No. 1.

și-l însoțesc cu sunetul unui clopoțel, seú al unei talance, seú și cu al férelor de plug.¹¹⁾ După fiă-care pasagiú se repeșese refrenul „mánați mēi!” seú „mánați flēcái!” seú „pocniți copii!” etc. Érá simbriașii, carii se înșiră în fața casii departe unul de altul ca să nu se plesnescă cu bicele, răspund cu toții într'un glas strigând: „hăi! hái!” și plesnesc în același moment voinicesce din bice.

Cel cu buhaíul se așeză în apropierea oratorului și trăgând necontentit cu mânilor de șuvița cea de pěr, o face să răsune amarnic.

Étă una¹²⁾ din mulțimea acelorora:

Séra Sântului Vasile
Fiă-vě boeri de bine!
Séra Sântului Vasile
De multișor a 'nsérat,
Dar noi am întârziat
Și la boeri n'am urat;
Și-a fost vreme mai de mult,
Dar noi nu ne-am priceput,
Tot ca băeți-am făcut;
A fost vreme de cu sérá
Dar noi n'am bagat în sémă!
Mánați mēi!
— Hăi! hái!

De când noi âmblăm
Și urcăm
Curi c' acesteia nu aflăm:
Așa nante,
Minunate
Și de bun meșter lucrate.
Mánați mēi!
— Hăi! hái!

Stați feciori și nu urați,
Bine sama vě luați,
În bâte vě rězimați
La păreți vě lăturați,
La copile vě uitați
La copile frumușele,
La neveste tinerele.
Mánați mēi!
— Hăi! hái!

Într'o sfântă ți de Joi
Cu feciorii cū-amēndoi
Jupân gazda s'a sculat,
Pe ochi negrii s'a spălat,
La icóne s'a 'nchinat,
S'a șters pe-un șervet de in
Să-î fiă cheful deplin.
Haime nouě a 'nbrăcat,
Harapnicul și-a luat
Afară a alergat
Slugile și le-a chiemat
Și lor că le-a poruncit
Să-î dea calul cel iubit.
Trageți mēi flēcái!
— Hăi! hái!

Slugile s'a 'ntârziat
Calul iubit nu i-au dat;
El la grajd a alergat,
În sulți s'a rězimat
Pe-un cal graur s'aruncat,

Pe-un cal graur
Cu șea de-aur,
Cu frău de mărăgitari
Ca la boerii cei mari
Și cu scările de-argint,
Cari n'am vēđut de când sunt.
Ia mai mánați mēi!
— Hăi! hái!

Și după ce-a 'ncălicat
În târg la Dorohoiú a alergat
Doi-sprece juncani a neguțat
Negrii ca corbul,
Iuți ca focul,
Unde călca
Balta seca,
Brósca striga:
Ócaca! ócaca!
Fugi, moșule, că te-a mânca!
Ia mai îndemnați flēcái!
— Hăi! hái!

Și după ce-a neguțat
A casă că s'a 'nturnat.
Și cum a sosit a casă
Pe plugari i-a pus la masă,
Și-a gândit, și-a cugetat:
Unde-ar merge la arat?
Sama bine și-a luat,
Plugurile și-a gătat,
Plugarilor că le-a dat
Și i-a pornit la arat
Pe délul Galileului,¹³⁾
Care-î place grăului.
Îndemnați flēcái!
— Hăi! hái!

Plugari-aú prins a ara,
Brazdă négră résturnă
Și grēu roșu revărșa:
Grău de verá.¹⁴⁾
Cu secară
Până'n sérá
S'alunge fómăa din țeră;
Grău de verá, arnăut,
A dat Domnul, s'a făcut,
La anul a da mai mult.
Pocniți mēi!
— Hăi! hái!

Ér boerul Dumnia-lui,
Ce ca dēnsul altul nu-î,
S'a dus la lună,

Alătura cu acesta stă alt simbriaș cu o cofiță de apă, în care, cel ce trage buhaíul, își móe din când în când degetele ca așa córda să producă un sunet mai puternic și mai pătrundător.

Colinda seú urarea Plugușorului este fôrte frumósă, cuprinde fôrte multă poesie. Ea este întretesută de icóne vii și răpitóre, icóne precum le scie depinge numai poesia poporală. Ea se declamă numai în séra anului nou și putem đice că este unica, care are nenumărate variante.

La sēptămână
Pe-un cal bun
Cu șea de prun,
Cu piciórele de-alun,
Să vēđă grăul de-î copt?
Grăul era copt,
Rěscopt:
În paú ca trestia,
În spic ca vrabia,
În grăunț ca mazérea.
Plesniți mēi!
— Hăi! hái!

Boerul s'a bucurat,
De călare s'a plecat
Și trei spice a luat
În buzunar le-a băgat,
Acasă că s'a 'nturnat
În curte că s'a băgat
Pe masă le-a aruncat,
În curte s'a luminat.
Mánați mēi!
— Hăi! hái!

Cocóna s'a supérat,
Că e pâne de lucrat.
Dar' boerul Dumnia-lui,
Ce ca dēnsul altul nu-î,
Nici în samă n'a băgat,
În târg iute-a alergat,
Pe ulițe-a apucat,
Pe ulița mică
N'a aflat nemică,
Pe ulița mare
A aflat fer și oțel de vēndare.
Ia mai mánați mēi!
— Hăi! hái!

Boerul s'a bucurat
Și pe loc a cumpérat
Mai multe oca de fer
Și oțel
Și s'a dus la Ile¹⁵⁾ țiganu,
Care bate bine cu ciocanu,
Și-a făcut secerele
Mărunțele
Cu zimți de viorele
Pentru fete frumușele
Și neveste tinerele,
Cu mănunchiuri de căpșună
Cū-adevăr, că nu-î minciună.
Ia mai trageți flēcái!
— Hăi! hái!

¹¹⁾ V. Alecsandri op. cit. pag. 301.

¹²⁾ Acéstă colindă seú urare a Plugușorului mi-a dictat-o Simeon Munténu, român țeran din Rěșeni, sat în Bucovina. —

¹³⁾ Unii spun în loc de „délul Galileului” „délul Garareului.”

¹⁴⁾ Românii numesc grăul, ce-l sémână primăvëra „grău de verá”, érá cel ce-l sémână tómnă „grău de tómnă.”

¹⁵⁾ „Ile” în loc de „Ilie.” Acéstă numire, mai cu samă la Românii din Rěșeni, este fôrte usitată.

Și-a strîns nepoți și nepoțele
Tot copile frumușele
Și neveste ocheșele
Și nisce babe bătrâne,
Care sciū haru ¹⁶⁾ la pâne,
Și cu ele 'n câmp s'a dus
Și la secerat le-a pus.
Care cu drépta trăgea
Postata ¹⁷⁾ mi-o și gătia.
Care cu stînga trăgea
Snopul că mi-l și făcea
Și 'n jumătăți mi-l punea.
Mânați mēi!
— Hăi! hăi!

Dar boerul se gândia,
Se gândia se resgândia:
Unde-ar face aria? ¹⁸⁾
Dar' el mult nu s'a gândit,
Ci pe loc mi-o-a și făcut:
În fundul pământului
În veliștea ¹⁹⁾ vîntului,
Cu fața de-aramă
Nebăgată 'n samă.
Și c'un stâlp de-argint,
Car' n'am vîdut de când sunt.
Ia mai mânați feciori!
— Hăi! hăi!

Și-a scos nouē epe
Sirepe
De nouē. ai sterpe
Cu copitele de-argint,
Ce prind bine la pământ...
Cu copitele trierau
Cu coșile feleziuă ²⁰⁾
Cu nările vînt făceau
Cu urechile 'n saci puneau
Nici căuș nu trebuia,
Cu dinții i 'ntepușau ²¹⁾
Buni de móră mi-l gătiau
Ia mai mânați mēi!
— Hăi! hăi!

Și-a 'ncăreat nouē cară
De povóră,
Nouē cară țerănesci.

Nouē harabale ²²⁾ boeresci
Și-a purces
La móră la Ivănesci.
Mânați băetei!
— Hăi! hăi!

Dar morărița
Iute ca crița
Când a vîdut atâtea cară
Cu povóră
A pus cōda pe spinare
Și-a tulit ²³⁾ în lunca mare.
Trageți băetei!
— Hăi! hăi!

Dar ei aū dat hăisa 'n loc ²⁴⁾
La móră de la Mitoc. ²⁵⁾
Dar la móră la Mitoc
Nu era apă 'n lătoc ²⁶⁾
Cât să bea un bîet boboc.
Mânați mēi!
— Hăi! hăi!

De-aici eră s'aū luat,
Mai departe c'aū plecat
La móră la Brădățel. ²⁷⁾
La móră la Brădățel
Într'o puțină cu zer
S'a 'necat o vacă cu vițel.
Într'o olă cu chișlég ²⁸⁾
S'a 'necat o babă c'un moșnég.
Trageți feciorași!
— Hăi! hăi!

Dar ei ômeni treji la minte
Aū pășit ér mai nainte
Pân' la móră la Bulaiū. ²⁹⁾
Er la móră la Bulaiū
Se băteaū șócreei de doi ai
Pentr'o cōjă de mălai
Uscată de nouē ai.
Ia mai mânați mēi!
— Hăi! hăi!

Dar morarul sta 'n vatră
Cu-gura căscată,
Cu móră stricată.
Ghîbos.

Dar bun mintos.
Butac ³⁰⁾
Dar bun de cap.
Mânați mēi!
— Hăi! hăi!

Da móră sta pe-o costită
Pășcea frunđi de dumbăviță
Și cu frunđe de căpsună,
Cū-adevăr, că nu-i mincîună.
Ia mai mișcați băetei!
— Hăi! hăi!

Dar morarul meșter mare,
Mămulica cui îl are!
Cu luléua 'n dinți,
Cu dinții rînjiți,
Cu ochii boldiți,
Cu ochii de stecălă
Cu dinții de greblă,
Care, când te uita! la densusul
De-atuna te și umfla risul,
A luat o scăfiță
Cu trei țărițe
Și-alerga
Și tot striga:
Prr. prr. și nea, nea, nea!
Móra sta
Și se uita.
Mânați băetei!
— Hăi! hăi!

Și cu scafa de țăriță
O amăgi pe portiță
Și i-a dat un pumn în cap
Și-a așezat-o pe dulap,
Și i-a dat un pumn în șele
Și-a așezat-o pe măsele
Și i-a dat un pumn în splină
Și-a așezat-o pe faină,
Și i-a dat un pumn în gură
Și fain'a prinse-a cură.
Dară nu curgea faină
Că curgea aur și mărăgăritari
În curțile DV. boeri mari.
Ia mai mânați mēi!
— Hăi! hăi!

¹⁶⁾ Adică: care sciū rëndul, tréba pânef, care se pricep bine la secerat.

¹⁷⁾ „Postată“ numescé poporul o bucată de loc cât cuprinde un șir de secerători séu prășuitoři, când seceră séu prășuesc (sapă).
¹⁸⁾ Mai demult, când Românii nu aveau șure (standole) unde să-și âmbălătescă pânele, făceau arii sub cerul liber și pe acestea âmbălătiaū eī pânele cele albe aū cu âmbălăciile, aū cā le trieraū cu caii. Românii eei sērmani până și 'n ziua de astăzi âmbălătesc pânea cea albă pe asemenea arii.

¹⁹⁾ Sub „veliștea vîntului“ se 'ntelege aici, „în fața vîntului“, unde suflă vîntul mai tare, și prin urmare e mai lesne de vînturat pânea. —

²⁰⁾ „A felezui“ însemnăză a alege grăunțele din pléva cu ajutorul unei măture late, care se numescé „felezoé“.

²¹⁾ De multe ori légă Românii gura sacilor, mai ales când aceștia sunt tare plini, nu numai cu ațe, ci și c'un feliu de țepușele mici cu cari întepușază marginele gurei sacilor, și-apoi le strîng cu ațe pe sub țepușe. La acest fel de țepușe se face aice alușiune.

²²⁾ „Harabalele“ sunt un fel de cară mari, pe care le 'ntrebuințază mai cu samă boerii la căratul pânilor. —

²³⁾ „A tulit“ însemnăză atâtea, cât a fugi. „A tulit'o la fuga“, — „a tulit'o la sănătoșă“: adică: a fugi.

²⁴⁾ „Hăisă“ se spune boilor când aū să cărmăseca în mîna stîngă. „A da hăisă“ însemnăză a apuca în mîna stîngă. „A da hăisă 'n loc“ însemnăză a întorce carul în mîna stîngă îndărept: pe-aceea-și cale, pe care a venit mai nainte. „Hăisă“, în loc de în mîna stîngă, se 'ntrebuințază de almintreia și'n vorba de tôte dîile, mai ales spre arătarea direcției unei căi. Așa se dîce: apucă de-acolo și-acolo „hăisă“, în loc de: apucă în mîna stîngă séu în stînga.

²⁵⁾ În Bucovina, după cât sciū eă, există patru locuri sub numirea de „Mitoc“, și-anume: „Mitoc“ séu și „Mitocul Dragomirnef“, sat spre međul-nopții-resărit de Suceva; „Mitocul armenesc“ mînaștire, care se dîce că mai demult a fost românescă, ér acuma e armenescă, și o jirebie de țarină spre apus-améd dela Suceva; „Mitoc“, câte-va olăi imperătesci în ținutul Rădăuțului; și în urta „Mitoc“ o bucată de țarina spre resărit de satul Dragoesci, unde în vechime s'a aflat și-o biserică, a cărei urme însé acuma abia se mai pot cunósce. Aici cred că se face alușiune la „Mitocul armenesc“, pentru că nu departe spre améd de acest Mitoc se ațau mai demult fazuri cu mori.

²⁶⁾ „Lătoc“ numesc Românii din Bucovina un fel de halău séu trōcă de scânduri, pe care curge apa în cupele roșilor dela móră. În Moldova se numescé acest fel de halău „lăptoc“. —

²⁷⁾ Despre această móră mai există în Bucovina încă și următorea chiuitură (horă), pe care am aūdit-o dela un Român din satul Berchișesci:

La móră la Brădățel
S'a 'necat o babă 'n zer
Și m'aū pus pécatele
Ș'o rădic cu spatele.

²⁸⁾ „Chișlég“ numescé poporul din Bucovina laptele de vacă prins, închegat.

²⁹⁾ „Bulaiū“ se numescé un iaz mare de pe hotarul satului „Bosanci“, în ținutul Sucevi. La țezetura acestui iaz se ațla mai demult o móră, care însé era fôrte rare-ori cercetată de măcinători. Acuma mi se pare că nu mai există nici móră, nîi iaz.

³⁰⁾ „Butac“ însemnăză: prost, tântălău. Explicarea oratorului. —

Dar boerul Dumniului
De părere bună,
Că-i făina bună,
A luat făina 'n pōla mântalei
Și-a turnat-o 'n chelna ³¹⁾ harabalei,
A luat-o 'n pōla sumanului
Și-a turnat-o 'n chelna carului.
Indemnați băeței!
— Hăi! hăi!

Și după ce a gătit
Carăle-a pornit.
Carăle scârția
Galbenii curgeau.
Domnu gasdă 'n cușmă-i punea,
În buzunar îi isbia,
A casă se pornia.
A casă când sosia
Boii mugiau
Harabagiū din biciușci pocniau
Argații porțile deschidea
Pocniți băeței!
— Hăi! hăi!

Dar jupănesa Dumnia-sa
Când audia
Porțile deschidend,
Carăle scârțind
Boii mugind
Harabagiū din biciușci pocnind
S'a sculat
De pe-un pat
Mândru, rotat,
Din papuci plioscând,
Din rochiță vânt trăgând,
C'un tulpan cărămidiū
Cu fes negru, narangiū,
C'asa-i lucru cilibiū;
Cu mâni mândre, săpunitē,
Ca garofele 'nflorite.
Mănați flēcăi!
— Hăi! hăi!

În timpul acestei urări, ceialaltii simbriași, cari nu vorbesc, nu 'ncetază de-a tot plesni amarnic din bice, încât tot satul e deșteptat și prevenit astfel de această viziță, de această colindare.

Modul de a pronunța versurile, verva, conținutul lor, trăsnițul său pocnițul bicelor și credința că urarea aduce

Și s'a luat din cămară
În cămară
Pân' la a noua cămară
Și-a găsit o sită rară
De năgară
Și vedend-o că-i prea rară
I-a dat brânci pe us' afară.
Trageți feciorași!
— Hăi! hăi!

Și-aducend-u-și ea aminte,
Că mai are multe site,
A mers puțin mai nainte
Și-a găsit o sită desă
De mătasă
Pentru plugărași alésă
Și-a adus-o'n nuntru în casă,
Și-a cernut în sită și 'n covată
Și-a cernut făina totă.
Mănați băeței!
— Hăi! hăi!

Și-a făcut un colăcel,
De-a dragul să cați la el,
Colac mândru și frumos
Ca și fața lui Christos,
Pentru plugari de folos.
Și l-a pus în cuiū din jos
Să fiă ușor de scos.
Și l-a rupt în două
Și ne-a dat și nouē.
Și l-a rupt în trei
Și-a dat lui Andrei.
Și l-a rupt în patru
Și-a dat la tot satu.
L-a rupt într'o mie
Și mi-a dat și mie.
Mănați mēi!
— Hăi! hăi!

Am mai ura, ura, ura,
Da ni-i că vom însera,
Și decât vom însera
Pe la curțile Dumnilor-vōstre
Mai bine pe la bordeele nōstre,
Că curțile Dumnilor-vōstre
Sunt tot cu var vāruite
Cu șindil' acoperite,
Cu cătramă cătrāmite.³²⁾
Dar tot mai bine să 'nserăm
Pe la bordeele nōstre,
Ce-s cu baligă lipite,
Cu posderie-acoperite
De bune, de rele,
Noi ne odihnim în ele.

Mănați mēi!
— Hăi! hăi!

Am mai ura, ura, ura,
Da ni-i că vom însera
Și noi nu suntem de pe-acolea,
Că suntem dela Buda-vechie
Unde măta strechie,
Și motocu
Nu-și află locu,
Și-un motoc
Nu-și află loc
Într'un fund de poloboc.
Mănați băeței!
— Hăi! hăi!

Am mai ura, ura, ura,
Ne temem c'om însera
Și nu suntem de pe-acolea,
Ci din munți întunecoși
Să fiți boeri sănătoși
Sera sântului Vasile
Să vă fiă tot spre bine,
La mulți ani cu sănătate
S'aibă și plugurii parte!
Ahooh! hahooo! opriti copii!

fiă-cărei case îmbelșugare, fertilitate, abundență de produse și prosperitate în tot cursul anului, care începe: tōte umple de bucuria inima sātēnului român, care întreat de ce se fac, răspunde cu refrenul din colinde:

Așa-i legea din bătrâni,
Din bătrâni, din omeni buni! ³³⁾

(Va urma.)

Enric Stanley și descoperirile sale din interiorul Africei.

(Fine.)

Nimeni nu-i putea spune, decât o sumă de fabule despre o regiune plină de Piticoți, Canibali, monstri și gorili. Piedecile erau în adevăr demonice și însuși Stanley se puse pe gânduri. Vom reproduce aici însăși cuvintele lui: „Ore trebuie să mă țin morțiș pe lângă decidera luată și să mă opun tuturor pericolelor, după-ce sunt încredințat despre Cameron, că apucase pe altă parte. Totuși n'am scăpat din vedere, că cine voesce să călătorească în Africa centrală, trebuie să fiă condus de unicul simțământ: să fiă credincios problemei, ce datoresce ome-

nirei. Firesce, nimeni nu se luptă de plăcere și nici eu nu aveam poftă să-mi espun omenii din escortă la pericule nefolositoare.

Dar de altă parte mă întrebam erăși: ore tot-déuna trebuie să rămână acest continent pentru noi o epistolă cu șapte sigile, ore nu suntem datorii să străbatem înainte și să aducem acelor poporē binefacerele civilizației, chiar fără voia lor? Livingstone s'a lăsat de această întreprindere în Niangwe: Cameron n'a cutezat să pătrundă mai în lăuntru și a apucat altă direcția. Eū eram dar menit să desleg enigma.“

³¹⁾ Mai demult aveau Românii din Bucovina datină de-a face la capetul coșului de 'nainte al carēlor un fel de fund încovoēt, care de-desupt era nemiđlocit prins de coș, ér partea de-asupra se prindea séu cu nisce lăntușore, séu cu gānjuri de nuce de mestécān, salce, séu și de fag, așa că 'ntr'ensul se putea și șede. Acest fund se numesce „chelna“. Astădi se află mai mult numai la carēle harabagiilor. —

³²⁾ Sub „cătramă“ înțelege poporul un fel de venin. De la acest cuvēt vine apoi și dicerea „m'am încātrāmit“, adică: m'am superat, că nici a vorbi nu pot, m'am înpetrit la inimă.

³³⁾ G. Dem. Teodorescu op. cit. pag. 61.

Astfel se decise el și credincios propunerii sale plecând în 5 Noiembrie 1876 din Niangwe, însoțit de 140 pușcași și 70 lăncei, cu „Lady-Alice“ și încă cu 18 luntrițe preparate în mod primitiv de ómenii săi din trunchi de arbori. Direcția luată a fost pe rîu în sus. Deși inspirase, la plecare, tuturor entusiasm printr'o cuvîntare focosă, deși toți erau pătrunși de însemnătatea actului, ce întreprindeau, totuși după patru săptămâni îl părăsiră sclavii Arabi și-l lăsară pradă Canibalilor. Drumul de altă parte li se îngreuea din ce în ce. Lualaba se abate după o distanță de câteva zile delă Nyangwe spre Nord-Ost și devine o vale stîncosă și nepătrunsă din cauza mulțimei de cataracte. Pe țărmuri locuiesc popóre sîlbatiche: Wainya, seminția lașă, trădătoare, astută și neaccesibilă în nici un chip; mai spre Nord Wabroiro, un popor mai puternic și mai curajos; ér mai spre Vest răsboinicii Bacusi — canibali lacomi. În tot momentul erau atacați și trebuiau să se apere. De multe ori erau siliți a trage la uscat nu numai luntrea adusă din Anglia, ci și pe celelalte.

Rîul, după ce curge vre-o 400 de Kilometre spre Nord-Vest, apucă spre Nord și ține această direcția până la 2° de lățime Nordică, unde apucă spre Vest și curînd apoi spre Sud.

Din apropierea ecuatorului, țărmurii stîncóși încep a dispărea; albia rîului devine tot mai lată, până ce delă un loc se vede numai ca o mare, că-cî rîul ajunge la o lățime de 50,000 urme, séu peste 2 mile germăne.

Estragem din raportul lui Stanley descrierea acestei călătorii periculoase dar însemnate.

„Într'o bucată bună de cale furăm siliți a ne face drum cu sêcurea printr'o pădure désă; ba adeseori furăm siliți a transporta pe uscat luntrele și corabia descompusă. Zi și nópte aveam să ne luptăm în această țără de canibali. Era lupta cea mai desperată în contra sêlbătăciei și în contra celei mai mari barbarii, care se pôte cugeta. Indigenii își puneau tóte silițele să ni se opună și să ne împiedece de a înainta rîind și omorînd pe ai noștrii cu lănci și cu săgeți otrăvite. Adese ori ne urmăriau strigînd: „Astăzi avem semue de ospet gustos;“ ér unii din trupa noastră observară resturi din membrele corpului camarărilor lor, pe carii îi consumaseră sêlbaticii. Nu voi să afirm, că am scris acestea după propriile mele observări; dar peste tot locul am dat de scăfălii omenesci, aruncate pe jos. Une-ori ni se arătau aceste ordé sêlbatiche în număr de 5 până la 6 mii de indiviți, și deși pe apă ni se oferiau óre-care avantaje, pe care ei nu le puteau avea, totuși era o întreprindere desperată de a ne lupta în continuu cu ei spre a ne face cale. Luând dar în considerare micul folos, ce l'aș fi putut avea continuînd tot astfel drumul, ér de altă parte vîlînd pierderile nemărginite și vîrsarea continuă de sînge, mē decisei a desbarca pe țărmul stîng și a continua călătoria printre insule, dar tot în direcția rîului. După cât-va timp întîmpinarăm popóre, care întrebuintău arme de foc. Erau nisce puscii de sistem vechiu și se părea, că pe lângă acesta indigenii cruță plumbul și praful. Delă aceștia aflai, că ei numiau rîul cu numele: Icutu ya Congo. De aci încolo indigenii ni se pîrură mai puțin sêlbaticii și mai primitori de cultură. Într'aceea însă mai întîmpinarăm încă o seminția, care plutia spre noi pe 50 — 60 de luntre. Trupele lor erau armate cu puscii. Cu acestia avurăm o luptă desperată de

12 óre și pîerdurăm multe brațe. Ce e drept ne succese a pune mîna pe câte-va luntre de ale lor; dar atacurile se repețiră în continuu într'o distanță de 12 mile englezesci. În acest ținut susținerăm a 23-ea luptă.“

În altă epistolă Stanley atinge abia aceste pericole și caracteriséză apoi țera și poporul, peste care a dat la urmă. Reproducem și din această epistolă următóarele:

„Îndată ce trecurăm de cele dintăiu cataracte mari, Africa jumătate se afla dinaintea ochilor noștrii. Ea nu are aspectul unei pustii de nisip, ca în părțile de jos ale Nilului, ci este un șes bogat și bine împoporat. Nici o parte din Africa, afară de Ugoge, nu este așa de împoporată. Numirea îndatinată sat, nu se potrivește de loc pentru mulțimea de case din o localitate. Ele sunt adevărate cetăți, cu o estindere adesea de 2 mile în lungime. De multe ori s'a exprimat deja temerea, că fildesul (osul de elefant) va deveni în curînd o raritate; dar eu pot asigura, că în cele mai de aproape două până la trei generații nu se va putea întempla așa ceva. Șesul întreg este abundanț în păduri, care pot oferi cantități mari de ulei de finic. Bumbac, Guthapercha, nucii și finice se capetă asemenea cu îmbelșugare; ér rîul miđlocesce și ușuréză o călătoria spre districtele cu aur și cu aramă din Cantage.“ În alt loc amintesc, cu privire la cantitatea de fildis, ce se află, că a vîlît nu numai temple și alte edificii întregi de os de elefant, dar și cele mai de rînd unelte și instrumente le-a aflat tot făcute din fildis. De aceea sémănă această parte a Africei cu un adevărat Eldorado pentru neguțătorii de os de elefant.

Nu ne putem reținea de a nu aminti și noi observarea fórte corectă a lui Schweiger-Lerchenfeld în privința caracterului popórelor, cu care a venit în atingere Stanley în călătoria de până aici.

Stanley a constatat, că dintre semințiile, pe care le-a întîmpinat, acelea i-au fost mai dușmănoase, s'au purtat cu mai mare vicieniă și au arătat mai multă neîncredere într'ensul și în ómenii săi, care veniseră în atingere mai nainte cu popóre mai civilizate, fiă cu Portugezi, fiă cu Arabi. Faptul este așa de bătător la ochi și de caracteristic, încât am putea să-l aplicăm ca regulă generală pentru tóte popórele cu o cultură primitivă. Și acesta cu atît mai sigur, cu cât a constatat Stanley pe de altă parte, că tóte popórele, ce rămăseseră preservate de ori ce atingere cu străinii i s'au arătat ospitale, credule și bine-voitóre.

Acestea sunt cele mai momentóse date despre prima parte a călătoriei lui Stanley pe Congo. Dar într'aceea n'a rēmas scutit de pericole nici în restul călătoriei sale. Ce e drept, rîul începe a pîerde din lățime, țărmurii devin mai ușori de umblat; dar o mulțime de cataracte, împiedecă până și plutirea pe luntre.

În șirele următóre dăm și restul călătoriei sale descrisă de el însuși.

„De aci încolo,“ ȳice el, „nu mai întîmpinarăm nici o greutate mare și ajunserăm fără multe supărări la cataracte, care sunt în număr de 62. Dar acestea nu sunt cataracte în sensul obicînuit al cuvîntului, ci cascade care se aruncă uneori cu o iufelă și cu o putere iresistibilă delă o înălțime de 25 urme. La al 40-lea cataract pîerdui și pe ultimul „alb“ din suita mea, pe bietul Francisc Pocok. Suferînd de o umflătură la picióre, nu voi să

aștepte pe purtătorii „hanac“-elor, ei se imbarcă într'o luntre și făcu pe ómenii săi să mERGă mai íute. Astfel se întâmplă, că fu răpit de valuri la cataractul dela Massassa și dispăru în unde. În deșert încercară tovaroșii săi să-l scape. Unul dintre ei, cărmaciul luntrei, era un

Aici statorirăm, că Congo este în cele din urmă cunoscut dela ísvor și până la ímbucătura.

În 9 August ajunserăm la Boma, unde aflărăm érași populația albă. Aici aflărăm un vapor, care era al liniei Liverpool; furăm primiți foarte amicabil și conduși direct

Stanley și membrii expediției geografice portugeze. (Pag. 437.)

înotător escelent, un soldat brav, un marinar bun și în adevăr unul din cei mai buni soți, pe cari i-am avut; el esercia o influință mare asupra trupeii sale. După aceea mai trecărăm 15 cataracte și ajunserăm în locul, unde se oprise căpitanul Tukey și de unde se întorsese înapoi.

la Kahenda, unde petrecărăm o săptămână. După aceea ne aduse o nae de resbel la St. Paul de Loanda, unde așteptărăm sciri din Anglia. Aici petrecărăm tot în sêrbători și guvernorul portugez ne consacră tótă atențiunea putinciosă. Pe urmă mi se puse la dispunere o nae

din flota engleză, ca să mă conducă la Cap. Eu sciam, că, dacă oamenii mei ar fi fost siliți să se întorcă pe uscat, nu ar fi putut suporta o atare întreprindere, și fiind-că nu puteam să-î părăsesc mă însărcinai a-î lua cu mine.“ —

Maî estragem tot din acel raport, și următoarele:

„Pe Congo mi se înecă junele și fidelul soț Kalulu și câți-va oameni din trupă imi fură prinși; cu toate acestea eu negociaî până ce mi se înapoiară. Multe seminții, pe care le întâlnirăm, nu mai văduseră până atunci nici un străin și se păreau că nu cugetă decât la război. Până în urmă am fost provădit de ajuns cu mărfuri de schimb, ba mai putui da din ele și expediției geografice portugeze, cu care mă întâlnii pe Congo (veđi ilustr. de pe pag. 439). Regimul portugez, trebuie să-î recunosc această laudă, se arată cătră noi cât se poate mai prietinos; nu numai, că purtă toate speșele petrecerei noastre în Loanda, ci mai consacră și suma de 100 livre șterlinge, pentru a le împărți între trupa mea.

„Nimic nu a fost mai mult în contradicere cu scopurile mele, decât împregiurarea de a ataca pe semințiile indigene cu armele; eu voiam din contră a-î îmblândi și a-mi câștiga amicitia lor. Dar cu mulți m-ă fost acesta

imposibil și ne vedeam siliți a combate și a ne face drum.

„Cu trei greutăți mari aveam a mă lupta. Maî întâiu în contra acestor horde sălbatice, care ne nelinisciau în continuu din luntrile lor diforme și ne atacaî la totă ocașia cu lancea și cu săgéta; al doilea în contra lipsei de proviant (fómei); al treilea în contra bólelor și în sfărșit în contra greutăților de a trece cataractele. Tera însă-și este avută în tot felul de produse; rful are un curs neîntrerupt de 1400 mile engleze și spală o suprafață de 860,000 mile pătrate englezesce.“

Aceștea sunt cele mai momentóse date despre o călătoria, al căreia rezultat se poate resuma în următoarele: S'a pus o bază la civilisarea rasei africane, la dezvoltarea negoțului de schimb cu produse tropice pentru manufacturi, și în fine bază la desființarea sclăviei. Afară de aceste descoperiri lui Stanley au pus un temeliu cercetărilor geografice fiitoare, temeliu mai solid decum s'a făcut din seculul al XV-lea până la el. De aceea, cum am đis la început, jurnalistica și-a îndreptat cu tot dreptul atențiunea asupra acestui fenomen străordinar al seculului nostru.

I. V.

Locuința sănătósă.

(Fine.)

Că ce va să đică peste tot o locuință curată, o sciaă ori-cine, noi aici voim a ne ocupa numai de curățenia aerului din trênsa. Aerul este un element mai necesar pentru om chiar decât nutrimentul. Fără mâncare poți fi cel puțin câte-va đile; dar fără aer mori în câte-va minute. Din fericire însă de lipsa aerului nu ne putem teme, că-cî el încungiură tot globul pământului în grosime cam de 10 mile; avem însă și trebuie chiar să ne temem de stricarea aerului, cel puțin atât decât nu mai mult ca de otrăvirea bucatelor. Precum nu voesce cine-va să mănânce nisce bucate, în care scie, că se află arsenic, tot asemenea se va feri de a respira un aer infectat.

Premenirea aerului în fiă-care séră și în fiă-care dimineță este decî un mijloc principal pentru a ținea aerul curat. Prin foc și prin respiraie se strică aerul foarte mult. Cui nu-î sunt cunoscute cazuri de înveninare prin acid carbonic? Ei bine, tocmai așa se strică aerul și prin respiraie. Animalele prin urmare și omul sunt provădute cu o vetră ce arde neconținut în interiorul lor. Căldura sângelui este, carea ține corpul cald, dar carea tot-odată strică aerul prin respiraie. Dacă stă cine-va într'o odaia, al cărei aer nu e prenoit, o odaia, care nu e de loc aerată se bolnăvesce repede și poate să moră. Fiind-că omul respiră cam de 20 ori pe minută, care face 1,200 de ori pe oră, sleesce curând cantitatea de aer curat, ce se află în

odaiă; respirând de mai multe ori acelaș aer, îl încarcă tot mai mult cu acid carbonic. Astfel se poate cine-va otrăvi foarte iute. Cercetări făcute în astă privință au documentat, că un individ, închis hermetice într'un spațiu de 7 urne pătrate la suprafață, móre în timp de 24 ore înveninat prin propria sa respiraie.

Êtă, decî, pentru ce e necesar a aeri locuințele cât de des, pentru ce e bine a face ferestri cât de mari, pentru ce e consult a nu închide nóptea prea mult ferestile cu perdele!

O altă cauză de stricarea aerului este umeđela. Cu deosebire cine a locuit în case de tot nouă, a avut ocașie a vedea, că chiar și mobilele sunt influințate de umeđela pãreților; plumănila debile ale omului însă cu atât mai mult. Sunt foarte puțini aceia, cari pot persista un timp mai lung influinței rele a unei locuințe umede. De aceea e consult, ca cel puțin într'o locuință nouă să locuesci anul prim în rëndul de sus. Asemenea e bine a feri casa de umeđelă, făcând o ridicătură cât de mărișoră la bază. Cu deosebire, decât casa se află în apropierea unui rfu, este inevitabil așa ceva. Pe de o parte vom fi feriți de umeđelă, pe de altă parte nu vom suferi pericolele și grijile unei esundări a riului.

Încheiam resumând încă odată condițiile unei locuințe sănătóse. Ea trebuie să fiă luminósă, uscată, și curată.

V a r i e t ă ț i.

Facultățile spirituale ale cămillei sunt cu totul neînsemnate; ba se poate đice, că acest dobitoic folositor este unul din animalele cele mai próste și mai fricóse. Dacă se arată dinaintea ei d. e. un iepure, sare adeseori la moment într'o parte, și toate celelalte cămille din caravană o imiteză fără să scie de ce; toate fug ca de cine scie ce pericol. O peatră neagră, o grămadă de óse, causéză bietelor animale de multe ori cea mai grozavă frică. O șea, séu un cufér răsturnat de pe spi-

narea unei cămille, spariă așa de tare, în cât nu mai vede de loc încatră fugă, ca eșită din simțiri. Dacă-î iese un lup înainte, nu cugetă la apărare, deși l'ar putea răsturna cu o lovitură de copită, ci sbiară numai cât o ia gura. Până și ciórele strică acestui prost dobitoic, punându-se pe spinarea ei și scormolind prin coșulețe, decât cred că vor afla ceva; ear când nu e încărcată îi sfășia buburuzele, și ea, bieta, sbiară numai fără să-și scie ajută altfel.